

НЕБОЈША ЈОВАНОВИЋ

УЏБЕНИК ИЗ
ТРГОВИНСКОГ ПРАВА

БЕОГРАД • 2024

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	19
СКРАЋЕНИЦЕ	20

Први део УВОД

Глава I	
ОСНОВНА РАЗМАТРАЊА	27
ПОЈАМ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА	27
ОДРЕЂЕЊЕ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА	28
Предмет и садржина	28
Природа и особине трговинског права	30
Метод	31
Значај одређења	32
МЕСТО ТРГОВИНСКОГ ПРАВА	
У ПРАВНОМ СИСТЕМУ	33
Смисао разматрања места	33
Однос са грађанским правом	33
Однос са управним правом	34
Однос са пореским правом	35
Однос са кривичним правом	35
Глава II	
ИЗВОРИ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА	37
ВРСТЕ ИЗВОРА	37
ЗАКОНИ	37
Системи законодавног уређивања	37
Српски систем	38
Устав	39
Међународни уговори	39
Грађанско право	40
ПОДЗАКОНСКИ АКТИ	40
ПОСЛОВНИ (НЕДРЖАВНИ) ИЗВОРИ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА	41

Општи услови пословања	41
Формуларни уговори	43
Трговачке клаузуле и термини	44
Обичаји	45
Узансе	48
СУДСКА ПРАКСА	49
Појам	49
Значај у стварању права	49
СТРАНО ПРАВО	50
РЕДОСЛЕД ПРИМЕНЕ ПРАВИЛА	51

Други део ТРГОВИНСКИ УГОВОРИ (УГОВОРИ У ПРИВРЕДИ)

Први одељак	
ОПШТИ ДЕО	55

Глава III	
О ТРГОВИНСКОМ ПОСЛУ	55
ТРГОВИНА	55
ТРГОВИНСКИ ПОСАО	56
Значај одређивања појма	56
Појам трговинског посла у страним правима	57
УГОВОРИ У ПРИВРЕДИ	59
ТРГОВАЦ	62
Значај одређења	62
Економски и правни појам	63
Појам трговца у страним правима	64
Српски појам	66

Глава IV	
ОСОБЕНОСТИ УГОВОРА У ПРИВРЕДИ	68
У ЧЕМУ СЕ САСТОЈЕ ОСОБЕНОСТИ?	68
ОСОБЕНОСТИ НАЧЕЛА	68
Опште о начелима	68
Слобода уговарања	69
Савесност и поштење	70
Мешање државе	72
Појачана пажња	73
Теретност	74

Неформалност	77
ОСОБЕНОСТИ ЗАКЉУЧЕЊА УГОВОРА	80
Преговори	80
Општа понуда	80
Посебни начини прихвата понуде	82
Посебни начини закључења уговора	84
Меморандум	84
Савремена средства везе	85
Закључење електронским порукама	86
Закључење надметањем	87
ОБЕЗБЕЂЕЊЕ УГОВОРА У ПРИВРЕДИ	90
Која средства обезбеђења су особена?	90
Јемство	91
Пенали	92
Залога	93
Појам, начела и врсте	93
Право на вансудску продају	94
Залагање покретне ствари	94
Законска залога	95
ИСПУЊЕЊЕ УГОВОРА У ПРИВРЕДИ	98
Особеност испуњења новчаних обавеза	98
Особеност испуњења неновчаних обавеза	100
УГОВОРНА ОДГОВОРНОСТ	101
Појам и режими	101
Основ и искључење одговорности	102
Ослобађајући разлог	103
Обим одговорности	104
Природа правила	104
ОСТАЛЕ ОСОБЕНОСТИ УГОВОРА У ПРИВРЕДИ	105
Прекомерно оштећење	105
Застарелост	105
Приговори	106
Други одељак	
ПОСЕБАН ДЕО	
(ИМЕНОВАНИ УГОВОРИ)	107
Глава V	
УГОВОР О ПРОДАЈИ	107
УВОДНА РАЗМАТРАЊА	107
Појам, значај, порекло и назив	107

Трговинска продаја.....	107
Састојци.....	108
Разграничења.....	108
Правни извори.....	110
Дејство.....	110
Посебно значајне особине.....	111
ВРСТЕ УГОВОРА О ПРОДАЈИ.....	112
Продаја покретних и непокретних ствари.....	110
Међународна и домаћа продаја.....	112
Продаја на почек, готовинска и претплатна продаја.....	113
Врсте продаје уз повластице једне стране.....	114
Посебне продаје по начину одређивања својства робе.....	115
Једнократна и виšekратна продаја.....	116
Берзанска и ванберзанска продаја.....	116
ПРЕДМЕТИ ОБАВЕЗА УГОВОРНИКА.....	117
Ствар.....	117
Врсте предмета.....	117
Роба.....	117
Право.....	121
Цена.....	122
ОБАВЕЗЕ ПРОДАВЦА.....	125
Врсте обавеза.....	125
Обавеза испоруке.....	125
Појам, значај и предмет.....	125
Место.....	126
Време.....	127
Начин.....	128
Споредне обавезе продавца.....	130
ОБАВЕЗЕ И ПРАВА КУПЦА.....	131
Врсте обавеза.....	131
Плаћање цене.....	132
Место плаћања.....	132
Време плаћања.....	132
Начин плаћања.....	134
Рачун.....	136
Права купца.....	137
Врсте права.....	137
Преглед робе.....	138
Пријем робе.....	140

ЗАШТИТА УГОВОРНИКА УЗАЈАМНОШЋУ	
ИСПУЊЕЊА ОБАВЕЗА.....	141
НАКНАДНА ЗАШТИТА УГОВОРНИКА	142
ЗАШТИТА КУПЦА	143
Случајеви заштите	143
Неиспурука.....	143
Лоша испорука.....	146
Испорука робе са физичким манама.....	146
Појам мане и природа одговорности продавца	146
Критеријуми утврђивања мане	147
Услови за заштиту.....	148
Средства заштите	149
Мане дела робе.....	151
Испорука робе бољег квалитета	151
Мања или већа количина	152
Природа правила и застарелост	152
Гаранција за исправност трајније робе	153
Испорука робе са правним манама	156
Израчунавање накнаде штете	159
ЗАШТИТА ПРОДАВЦА	163
Начини заштите.....	163
Одбијање предаје робе.....	163
Раскид уговора, камата и пенал	165
Накнада штете	167
ПРЕЛАЗ РИЗИКА И ТРОШКОВА.....	168
Ко сноси губитак?.....	168
Случајна пропаст, ризик и трошкови	169
Транспортне клаузуле	170
Законска правила	170
Појам клаузула и правни извори	170
Структура и систематика клаузула	171
Глава VI	
УГОВОРИ О ПРИВРЕДНИМ УСЛУГАМА	173
ПОЈАМ, УЛОГА И ВРСТЕ	173
УГОВОР О НАЛОГУ	173
Основна учења.....	173
Закључење уговора.....	174
Обавезе уговорника	175
Обавезе налогопримца.....	175

Обавезе налогодавца	177
Престанак уговора	178
УГОВОР О ПОСРЕДОВАЊУ	179
Основна учења	179
Обавезе посредника	181
Одговорност посредника	182
Права посредника	183
УГОВОР О ТРГОВИНСКОМ ЗАСТУПАЊУ	184
Основна учења	184
Врсте заступања	185
Обавезе заступника	186
Одговорност заступника	188
Права заступника	188
Престанак уговора	189
УГОВОР О КОМИСИОНУ	190
Основна учења	190
Врсте комисиона	192
Обавезе комисионара	193
Права комисионара	195
Самостално иступање комисионара	195
УГОВОР О КОНТРОЛИ	196
Основна учења	196
Врсте уговора о контроли	197
Обавезе контролора	199
Права контролора	200
УГОВОР О УСКЛАДИШТЕЊУ	201
Основна учења	201
Врсте складиштара	203
Обавезе складиштара	204
Права складиштара	207
Одговорност складиштара	208
УГОВОР О ОТПРЕМАЊУ (ШПЕДИЦИЈИ)	209
Основна учења	209
Правни односи у вези са уговором о отпремању	210
Врсте уговора о отпремању	211
Обавезе отпремника	213
Права отпремника	215
Одговорност отпремника	216

Глава VII

УГОВОР О ПРЕВОЗУ	218
УГОВОР О ПРЕВОЗУ УОПШТЕ	218
Основна учења	218
Превозне исправе	222
Врсте уговора	222
Престанак уговора	224
УГОВОР О ПРЕВОЗУ СТВАРИ	225
Појам и обавезе уговорника	225
Обавезе превозиоца пре отпочињања превоза	226
Постављање возила	226
Пријем робе	226
Преглед робе	228
Утовар	228
Издавање превозне исправе	229
Обавезе превозиоца током превоза	230
Превоз (путовање)	230
Чување робе	231
Заступање корисника превоза	232
Извршавање накнадних налога	232
Обавезе превозиоца након превоза	233
Издавање ствари	233
Истовар	234
Предаја робе примаоцу	234
Обавезе пошилаоца	237
Наручивање возила	237
Предаја робе превозиоцу	237
Чување робе	238
Исплата превознине	239
Награда за споредне услуге	240
Накнада трошкова	240
Залога	241
Одговорност превозиоца робе	241
Врсте одговорности	241
Превозничка одговорност	242
Штетни случајеви	242
Основ одговорности	244
Ослобођење од одговорности	245
Ограничење одговорности	247

Неограничена одговорност.	252
Одговорност за помоћнике.	253
Једнострана принудност режима превозничке одговорности ...	254
Утврђивање штете.	255
Накнада штете.	255
Остваривање права на накнаду штете.	256
УГОВОР О ТЕГЉЕЊУ	256
Уводна разматрања.	256
Врсте тегљења.	258
Обавезе уговорника.	258
Одговорност у тегљењу.	260
ЗАЈЕДНИЧКА ХАВАРИЈА	260
Уводна разматрања.	260
Услови за заједничку хаварију.	262
Типични случајеви заједничке хаварије.	263
Ликвидација заједничке хаварије.	263
УГОВОР О ПРЕВОЗУ ПУТНИКА	264
Уводна разматрања.	264
Обавезе уговорника.	266
Обавезе путника.	267
Право на одустанак.	268
Одговорност превозиоца.	268
УГОВОР О ПРЕВОЗУ ПРТЉАГА	271
Уводна разматрања.	271
Пртљаг.	272
Одговорност.	273
ПРЕВОЗ СА ВИШЕ ПРЕВОЗИЛАЦА	273
Појам и врсте.	273
Превоз путем стварног превозиоца.	274
Двојни превоз.	274
Узастопни превоз.	275
Мешовити превоз.	276
Глава VIII	
УГОВОР О ГРАЂЕЊУ	279
ОСНОВНА УЧЕЊА	279
Појам и значај.	279
Правна природа и извори.	279
Битни састојци.	280
Закључење.	284

ВРСТЕ УГОВОРА О ГРАЂЕЊУ	284
ОБАВЕЗЕ УГОВОРНИКА	286
Обавезе грађевинара	286
Обавезе наручиоца	290
ПРИМОПРЕДАЈА РАДОВА	292
ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ	293
Уговорна одговорност грађевинара	293
Одговорност пројектанта	296
Деликтна одговорност трећим лицима	297

Глава IX

ТУРИСТИЧКИ УГОВОРИ	298
ОСНОВНА УЧЕЊА	298
УГОВОР О АЛОТМАНУ	299
Основна учења	299
Врсте уговора	300
Обавезе агенције	301
Обавезе угоститеља	302
УГОВОР О ОРГАНИЗОВАЊУ ПУТОВАЊА	303
Основна учења	303
Обавезе организатора путовања	305
Обавезе путника	306
Измене уговора	307
Одустанак од уговора	308
Одговорност организатора путовања	309
ПОСРЕДНИЧКИ УГОВОР О ПУТОВАЊУ	310
Основна учења	310
Обавезе уговорника	311
Одговорност посредника	312

Глава X

УГОВОРИ ЗАСНОВАНИ НА ЗАКУПУ	313
ГРАЂАНСКОПРАВНО ПОРЕКЛО	313
УГОВОР О ЛИЗИНГУ	313
Појам, назив и природа	313
Врсте уговора о лизингу	314
Посао финансијског лизинга (посредни лизинг)	315
Уговор о лизингу у посредном лизингу	317
Појачана заштита уговорника	320
УГОВОР О ФРАНШИЗИНГУ	322
Основна учења	322
Врсте уговора о франшизингу	324

Обавезе уговорника	325
Престанак уговора	326
Глава XI	
ОСИГУРАЊЕ.....	327
ОСИГУРАЊЕ КАО ДЕЛАТНОСТ.....	327
УГОВОР О ОСИГУРАЊУ	327
Основна учења.....	327
Полиса осигурања.....	331
Врсте осигурања	332
Обавезе уговорника	335
Обавезе осигурача.....	335
Обавезе осигураника	336
Трајање осигурања	338
ОСОБЕНОСТИ ИМОВИНСКОГ ОСИГУРАЊА.....	338
ОСОБЕНОСТИ ЛИЧНОГ ОСИГУРАЊА	340

Трећи део БАНКАРСКИ ПОСЛОВИ

Први одељак	
ОПШТИ ДЕО.....	345

Глава XII	
ОПШТЕ О БАНКАРСКИМ ПОСЛОВИМА	345
ОСНОВНА УЧЕЊА О	
БАНКАРСКИМ ПОСЛОВИМА И ПОСЛОВАЊУ.....	345
БАНКАРСКО ПРАВО	346
УЧЕСНИЦИ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА	347
ВРСТЕ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА.....	348
ОСОБИНЕ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА.....	351
ЗНАЧАЈ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА.....	352

Глава XIII	
ЗАШТИТА КЛИЈЕНАТА БАНКЕ.....	353
ПОТРЕБА И НАЧИНИ ЗАШТИТЕ.....	353
БАНКАРСКА ТАЈНА.....	354
ПОСЕБНА ЗАШТИТА КОРИСНИКА	
ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА	354

Други одељак	
ПОСЕБАН ДЕО.....	357

Глава XIV**ДЕПОЗИТНИ (ПАСИВНИ) ПОСЛОВИ 357**

ПОЈАМ, ВРСТЕ И ПРИРОДА

УГОВОРА О ДЕПОЗИТУ 357

НОВЧАНИ ДЕПОЗИТ 358

УЛОГ НА ШТЕДЊУ 362

НЕНОВЧАНИ ДЕПОЗИТ 364

ДЕПОЗИТ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ..... 365

Глава XV**КРЕДИТНИ (АКТИВНИ) ПОСЛОВИ 369**

ПОЈАМ И ВРСТЕ КРЕДИТНИХ ПОСЛОВА 369

УГОВОР О КРЕДИТУ 369

Основна учења 369

Обавезе уговорника 371

Престанак уговора 373

Врсте кредита..... 375

ЕСКОНТ 381

ЛОМБАРД..... 383

Глава XVI**УСЛУЖНИ (НЕУТРАЛНИ) ПОСЛОВИ 385**

УГОВОР О ТЕКУЋЕМ РАЧУНУ УОПШТЕ..... 385

БАНКАРСКИ ТЕКУЋИ РАЧУН..... 386

УГОВОР О ПЛАТНИМ УСЛУГАМА..... 391

УГОВОР О СЕФУ 394

МЕЊАЧКИ ПОСЛОВИ..... 396

АКРЕДИТИВ 396

Основна учења 396

Функционисање акредитива 398

Сврхе акредитива 400

Односи између учесника акредитива 402

Врсте акредитива..... 405

Безусловни акредитив 405

Условни акредитив 405

Остале врсте акредитива..... 408

БАНКАРСКА ГАРАНЦИЈА 410

Основна учења 410

Ток гарантног посла 413

Гарантна свота и трајање гаранције 414

Односи између учесника гарантног посла 415

Врсте гаранције	417
НАПЛАТНИ (ИНКАСО) ПОСАО	421
Основна учења	421
Врсте и начин наплате	422

ЧЕТВРТИ ДЕО ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ

Глава XVII

ОПШТИ ДЕО	427
ОСНОВНА УЧЕЊА	427
ОСОБИНЕ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	429
ВРСТЕ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	430
Појединачне и серијске хартије	430
Подела хартија према начину одређивања имаоца	431
Хартије на име	432
Хартије по наредби	433
Хартије на доносиоца	436
Стварноправне, облигационоправне и хартије с правом учешћа	438
Каузалне и апстрактне хартије	438
Новчане и робне хартије	439
НАСТАНАК ХАРТИЈЕ	440
ПРЕСТАНАК ХАРТИЈЕ	441
СУДСКИ ПОНИШТАЈ (АМОРТИЗАЦИЈА)	442
ПРОМЕНЕ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	444
ПОСЕБАН ДЕО	446

Глава XVIII

НОВЧАНЕ ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ	446
МЕНИЦА	446
Основна учења	446
Меничне „школе“	448
Врсте менице	449
Менична начела	452
Менични елементи	458
Појам и врсте	458
Битни елементи	459
Претпостављени елементи	466
Факултативни елементи	466

Меничне радње	473
Основна учења	473
Издавање менице	474
Презентација на акцепт	476
Акцептирање	478
Пренос менице	481
Индосирање	481
Цесија	486
Авалирање	487
Умножавање	490
Преписивање	492
Преиначење	493
Презентација на исплату	494
Исплата	495
Интервенција	498
Протест	502
Нотификација	506
Регрес	508
Принудна наплата менице	511
Менични приговори	513
Особености појединих врста менице	515
Домицилирана меница	515
Бланко меница	516
Сопствена меница	519
Застарелост	520
Амортизација менице	522
Неосновано обогаћење	523
ЧЕК	524
Основна учења	524
Сличности и разлике менице и чека	527
Врсте чека	529
Чековна начела	534
Чековни елементи	534
Чековне радње	536
Појам и врсте	536
Издавање чека	536
Пренос чека	538
Авалирање чека	539
Умножавање и преписивање чека	539

Презентација чека	539
Исплата чека	540
Интервенција код чека	542
Опозив чека	542
Протест и нотификација код чека	543
Регрес по чеку	544
Судска наплата чека (чековни спор)	545
Застарелост	546
Амортизација	546
Ванчековни спор	547
Глава XIX	
РОБНЕ ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ	549
Складишница	549
Основна учења	549
Располагање складишницом (пренос)	551
Намирење заложног потраживања	553
Робни запис	554
Товарни лист	554
Теретница	558
Глава XX	
ЛЕГИТИМАЦИОНЕ ИСПРАВЕ	563
Основна учења	563
Легитимациони знаци	564
Легитимациони папири	565
Платне картице	567
ПИШЧЕВЕ РАНИЈЕ ОБЈАВЉЕНЕ КЊИГЕ	571

ПРЕДГОВОР

Књига *Уџбеник из трговинској права* је намењена за спремање испита из предмета Трговинско право на основним студијама у Србији. Написана је по наставном програму Правног факултета Универзитета у Београду. Писац ју је написао на основу свог искуства у примени књиге Трговинско право, коју је објавио у коауторству са професорима др Вуком Радовићем и др Мирјаном Радовић, те свог искуства у предавањима и пракси. Уџбеник је израз његових схватања материје трговинског права. Писац је настојао да књига буде што лакша за разумевање студентима, због чега садржи само основна научна објашњења правила трговинског права Србије, док се страна права готово уопште не разматрају. Осим тога, детаљи и недоумице у тумачењу правила трговинског права се не разматрају, као што нема ни указивања на ставове судске праксе, нити научних расправа. Уџбеник у фуснотама садржи објашњења неких основних правних појмова (нпр. правна грана, правни субјект, правна и пословна способност, правни посао, писмена исправа), како би се студенти, који су их заборавили, подсетили и тиме им се олакшало разумевање правила трговинског права. Примери у књизи служе да студенти лакше разумеју објашњена правила на које се односе, те нису испитна материја. Испитна материја није ни текст написан ситним словима, као ни онај у фуснотама. Писац је настојао да пише што једноставнијим српским језиком, уз што мању употребу страних израза. Због тога се неки изрази које је употребио не поклапају са оним у прописима, у којим често има много непотребних страних и претерано стручних израза, неразумљивих просечном читаоцу.

Књига је написана на основу прописа важећих на дан 12. мај 2024. године.

Београд, јун 2024. године

Писац